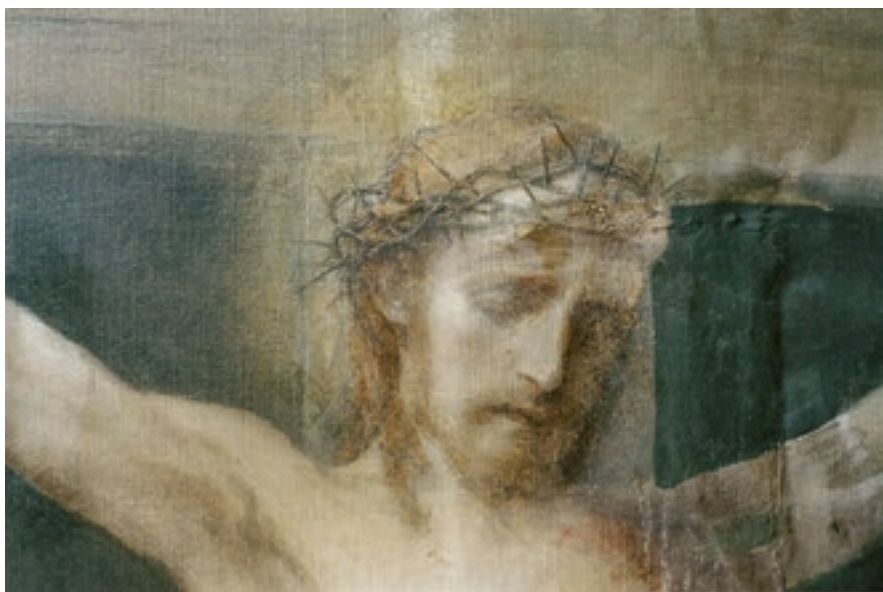

módszertan

Részlet Roskovics Ignác festményéből

CSALA ILDIKÓ

ROSKOVICS IGNÁC OLTÁRKÉPÉNEK RESTAURÁLÁSA

TA Rózsák terén álló, Steindl Imre tervei alapján 1895 és 1901 között épült Árpád-házi Szent Erzsébet-plébániatemplomban látható *Krisztus a kereszten* című oltárkép a mára méltatlanul elfeledett, de a századfordulón ismert és elismert festőművész, Roskovics Ignác alkotása. A templom szentélyének 2003-as felújításakor történt meg a festmény teljes restaurálása.

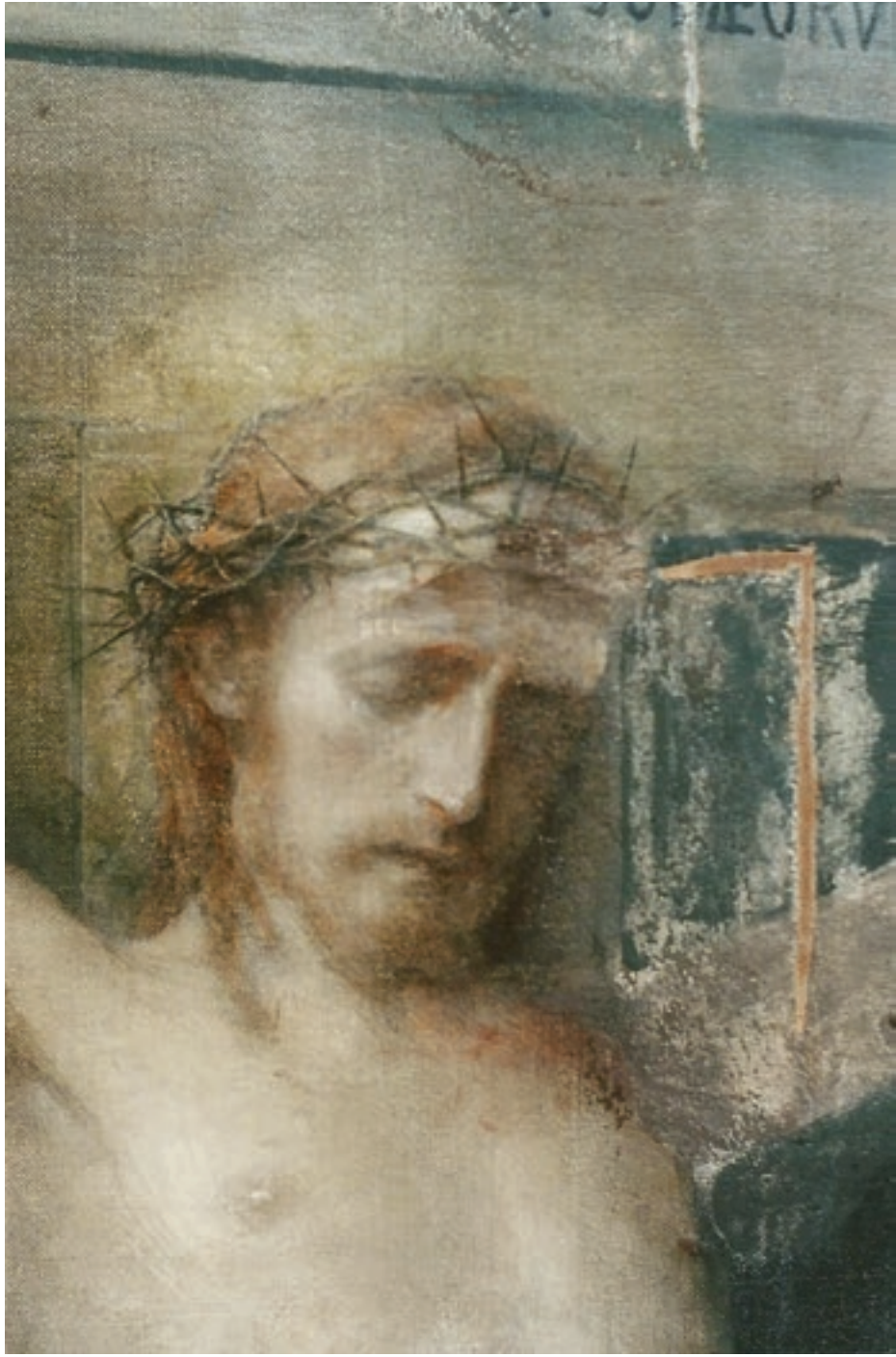
Ifjabb Roskovics Ignác (Szalók, Zemplén vármegye, 1854–Budapest, 1915) a hazai egyházi festészet jelentős és termékeny alakja volt, aki az ekkoriban kevesebb figyelemre méltatott képzőművészeti műfaj felvirágoztatásán fáradozott. A Haynald Lajos kalocsai bíbornok-érsek által alapított ösztöndíjjal tanult a Münchener Képzőművészeti Akadémián, majd hazatérve elsősorban oltárképeket, freskókat (Eperjes, görögkatolikus székesegyház), később zsánerképeket festett a müncheni akadémikus festészet modorában. Mindezek mellett könyveket is illusztrált. Több díjat kapott, és 1900-ban a kis állami aranyérmet is elnyerte. 1918-ban a Múcsarnok hagyatéki kiállítást rendezett műveiből, ahol felmérhető volt az a hatalmas életmű, amelyben még vázlatok, tanulmányrajzok is árulkodtak egységes művészi szemléletének tiszteletet parancsoló színvonaláról.

Az 1910-ben az Árpád-házi Szent Erzsébet-plébániatemplom számára festett, a kereszthajó mellékapzsizában, a bal oldali Szent Kereszt-oltár felső oltárépítményében látható *Krisztus a kereszten* oltárképe felvonultatja művészeti felfogásának minden jellemzőjét. A kompozíció középpontjában a sötét háttérből előragyogó, opálos fényű megfeszített Krisztus-alak látható, megfogalmazásában mintegy légiessé, átszellemítetté téve a hagyományos ikonográfiai típust. Ugyanakkor – Roskovics munkásságának egykori kritikusat idézve – „túl realiztikus” korpusza kifejezi azt a törekvését, hogy a Megváltót emberként ábrázolja. Ezen a ponton ide kíváncsoznak egyik méltatójának sorai: „...festőink közül ritkán sikerül valakinek az egyházi festészet terén kifogástalan, vallásos ihlető képet alkotnia. Hiányzik műveikből azon alapvonal, mely ezen ihletnek szülője, a vallásos meggyőződés, földöntúli érzelmeként hevülő emelkedett szellem.”

Az alkotó vallásos nevelésben részesült: édesapja, idősebb Roskovics Ignác görögkatolikus nagyprépost, egyházi író (Tokaj, Zemplén vármegye, 1822–Ungvár, 1895) teológiai tanulmányait Pesten és Ungváron végezte. 1848-ban szentelték pappá, egyidejűleg megházasodott. Lelkészként Szalókon, Kárászon,

a kompozíció középpontjában a sötét háttérből előragyogó, opálos fényű megfeszített Krisztus-alak látható, megfogalmazásában mintegy légiessé, átszellemítetté téve a hagyományos ikonográfiai típust

Részlet Roskovičs Ignác festményéből

Hajdúböszörményben és Nyírpilisen szolgált. Az 1862-ben Debrecenben kiadott *Óhitű imakönyve* úttörő műnek számított, számos kiadást ért meg, s a magyar görögkatolikusok legkedveltebb imakönyvévé vált. 1866-ban az ungvári papnevelő igazgatója, később tiszteletbeli kanonok, 1877-ben teológiatanár, 1878-ban valóságos kanonok és egyházmegyei főtanfelügyelő, 1892-ben káptalani nagyprépost lett. Fia művészi életútját meghatározta édesapja és családja vallási meggyőződése, hite. 1875-től Budapesten a Mintarajziskolában tanult, majd 1880-ban Münchenbe ment, ahol csupán fél évet töltött az akadémián, azután önálló műtermet bérelt, és másfél évig dolgozott a bajor fővárosban. Ezekben az években készítette *A szentek eljövetele* című vallásos képét, amely az 1882. évi budapesti téli tárlaton általános figyelmet keltett, és nevét azonnal a legismertebb és legjelentősebb magyar vallásos festők közé emelte.

¶ *A Krisztus a kereszten* mérete a szentély nagyságához illeszkedik. A festő azt a drámai pillanatot ragadja meg, amikor a Biblia szerint „Hat órától kezdve pedig sötétség lőn mind az egész földön, kilenc óráig”. A szinte éjszakai sötétség összhangban van az evangéliumi leírással. A kereszt felett alig észlelhetően, baljóslatúan bujkál a halványan vöröslő napkorong, kifejezve azt a teljes elhagyatottságot, amely Jézus szenvedéseinek legnagyobb súlyú terhét jelentette. A világ bűneit hordozva az ártatlan lény váltságot szerez az egész emberiség számára. Ezt a kozmikus üzenetet közvetíti a szemlélő számára Roskovics, festői alkotóerejének teljes vértetéiben: a biztos rajzi tudással, a fény rembrandti alkalmazásával, a finom ecsetkezeléssel ott fakaszt fényt, ahova a figyelmet irányítani akarja.

a biztos rajzi tudással, a fény rembrandti alkalmazásával, a finom ecsetkezeléssel ott fakaszt fényt, ahova a figyelmet irányítani akarja

¶ Az alkotó ezúttal is igyekszik megfelelni az ikonográfiai szabályoknak, ám szándékosan kevesebb eszközzel, a téma lelki elmélyítésének alárendelve, visszafogottan éri el azt a művészi hatást, amely azonnal magával ragadja a nézőt.

¶ A képtér bal oldalán, az előtérben látható virágzó, kis fa a remény megjelenése, de talán lírai utalás is egyben a bűnbeesés almafájára. Krisztus feje felett héber, görög és latin felirat:

מִיְהוּדָה הַמֶּלֶךְ עוֹשֵׂי וְהוּ

Ι Η ΣΟΥ Σ Ο ΝΑ ΖΩ ΡΑ Ι Ο Σ Ο Ρ Α Σ Ι Α Ε Υ Σ Τ Ω Ν Ι Ο Υ Δ Α Ι Ω Ν

IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM (INRI)

¶ „Ez Jézus, a zsidók királya”, Máté evangéliuma 27:37 és 45. versek szerint. A talán leggyakrabban ábrázolt bibliai jelenetet – nem véletlenül – több szokásos attribútumának (koponya és csontok – Ádámra utalás, siratók csoportja: Mária,

A restaurált festmény

Magdolna, János, bal és jobb lator, sorsvetés a köntösre, ecetes szivacs stb.) elhagyásával jeleníti meg. Ez a szándékos redukció félreérthetetlenül szolgálja a fent taglalt művészi célt. Így válik az ily módon lecsupaszított jelenet valóban szuggesztívvé, szembesítő erejűvé. A kínzások nyomait viselő testből béke árad, szelíd felkiáltójelként megmutatkozva a szemlélő számára, hogy megkerülhetetlen a Messiás áldozata, az ábrázolt esemény újragondolására készítetve.

¶ A nagyméretű (190×100 cm) olajfestmény átvételekor azonnal szembeötlő volt, hogy a vékonyan szőtt lenvászon hordozó megereszkedett, emiatt hullámossá vált, bal oldalán körülbelül 20-25 cm-es benyomódással. Ezenfelül L alakú szakadás volt látható Krisztus fejétől balra és a feliratos táblán, amelyet már korábban javítottak. A régi javítás ellenére a vászon megkeményedett és hullámossá vált. A festékréteg a régebbi pótlásnál erősen sérült, és sok helyen kipergések keletkeztek. A teljes képfelületen szennyezett lakkréteg volt található. Az eredetileg lazúrosan, vékonyan, kötőanyagban szegényen festett kép valószínűleg egy korábbi hibás beavatkozás következtében erősen kopottá vált, sok helyen látszott az alapozás. Megállapítható volt, hogy az alap világos színű és igen vékony. A szakadások és a körülöttük lévő javítások vastag átfestései elütöttek az eredeti festésmódtól.

az eredetileg
lazúrosan,
vékonyan,
kötőanyagban
szegényen festett
kép valószínűleg
egy korábbi hibás
beavatkozás
következtében
erősen kopottá vált,
sok helyen látszott
az alapozás

¶ Restaurálási munkámat a festmény veszélyeztetett állapota indokolta, és feladatom volt a kép eredeti esztétikai állapotának visszaállítása. Először is a vászon deformációi miatt újra kellett feszíteni a festményt. Az úgynevezett festékszemcse-kipergések megszűntek, a szakadások és karcok a konzerváló anyag bevitásával és vasalásával kisimultak. A képfelület tisztítása során a teljes oldószeres eljárás óvatosságot igényelt. Az elsötétedett lakk eltávolításával előtűnt a kép eredeti színvilága. Az alapozóréteg hiányait enyves-krétás tömítőmaszszával pótoltam úgy, hogy illeszkedjen a vászon faktúrájához. Ezután közbülső lakkozást alkalmazva megkezdtem a festékréteg hiányainak kiegészítését, beilleszkedő olajgyanta retussal, amely a munkafázisok legfontosabb mozzanata. Az esztétikai helyreállításnál arra törekedtem, hogy mind tónusukban, mind színükben optikailag jól illeszkedjenek a pótlások az eredeti részekhez. A háromnyelvű felirat betűi egységesítve jelentek meg, a latin U=V, J=I elv alapján. Különösen a kopásoknál kellett figyelemmel lenni az eredeti festésmód megtartására. A befejező művelet a retusok száradása után a végső lakbevonat felvitele volt, amely a védő funkció kívül egységes fényt adott a kompozíciónak.

a képfelület
tisztítása során
a teljes oldószeres
eljárás óvatosságot
igényelt,
az elsötétedett lakk
eltávolításával
előtűnt a kép eredeti
színvilága

¶ A szentély felújításával és az oltárkép restaurálásával a maga nemében páratlan, különleges, misztikus hangulatot árasztó Krisztus a Kereszten oltárkép közelebb viszi a híveket, látogatókat a bibliai szöveg átéléséhez, megértéséhez.

„A Néprajzi Múzeum most végleg megszűnő raktári terei maguk is formációs folyamatok eredményei. Egyszerre emlékeztető és tudásgenerátorok, mégpedig komplex módon: nemcsak a ránk bízott társadalmi emlékezet és tudás koncentrátumai, hanem az évtizedek alatt egymásra rétegződő múzeumi emlékek, tudások és tapasztalatok fizikai helyei is.” (Schleicher Vera)